

ПРИЗНАВАНЕ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЧУЖДЕСТРАННИ СЪДЕБНИ РЕШЕНИЯ ЗА НАСТОЙНИЧЕСТВО И ПОПЕЧИТЕЛСТВО НАД ДЕТЕТО СЪГЛАСНО ТУРСКОТО МЕЖДУНАРОДНО ЧАСТНО ПРАВО

Емине Иляз

Резюме: Решенията на чуждестранни съдилища (или институции) относно настойничество и попечителство над детето (НПД) трябва да бъдат признати и изпълнени от турските съдилища, за да имат действие в Р Турция.

Съгласно турското законодателство признаването на чуждестранни съдебни решения е възможно в рамките на чл. 58 от Кодекса за международно частно право и процес (КМЧПП). Ако Р Турция е страна по многостранна или двустранна конвенция за признаване на чуждестранни съдебни решения, признаването по правило се извършва в рамките на тази конвенция, а не в рамките на чл. 58 във връзка с чл. 1, ал. 2. от КМЧПП.

Ключови думи: признаване и изпълнение на съдебни решения, настойничество и попечителство над дете, турски съдилища.

RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN JUDGMENTS ON GUARDIANSHIP AND CUSTODY OF THE CHILD UNDER TURKISH PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Emine Ilyaz

Abstract: Decisions of foreign courts (or institutions) regarding child guardianship and custody (CGC) must be recognized and enforced by Turkish courts in order to be effective in the Republic of Turkey.

According to Turkish legislation, the recognition of foreign judgments is possible within the framework of Art. 58 of the Code of Private International Law and Procedure (CPILP). If the Republic of Turkey is a party to a multilateral or bilateral convention on the recognition of foreign judgments, the recognition is usually carried out within the framework of this convention and not within the framework of Art. 58 in connection with Art. 1, para. 2. from (CPILP).

Keywords: recognition and enforcement of court decisions, guardianship and custody of a child, Turkish courts.

ВЪВЕДЕНИЕ

Признаването и изпълнението се подчиняват на редица общи предпоставки в обхвата на КМЧПП. Съгласно чл. 58 от КМЧПП всички условия, с изключение на условието за реципрочност на изпълнението, което ще бъде разгледано по-долу се търсят и за признаване на решението. В светлината на тези разяснения може да се каже, че признаването и изпълнението на решенията на чуждестранните съдилища ще бъде възможно, ако те отговарят на условията за изпълнение, посочени в чл. 50 и чл. 54 от КМЧПП.

Б. Предпоставки за признаване и изпълнение

Съгласно КМЧПП, за да бъде признато и изпълнено съдебно решение, първо трябва да бъдат изпълнени предпоставките¹, посочени в чл. 50 от КМЧПП.

Принципът на служебното разследване се прилага при проверката на условията за изпълнение². Този принцип се прилага и при разглеждането на условията за признаване. Турският съд, който ще се произнесе по признаването, по правило трябва служебно (по силата на своето задължение) да проучи дали са изпълнени условията за признаване. Съществуват две изключения от правилото за служебно разглеждане на условията за признаване от съдията.

Първото е свързано с „прекомерната компетентност“ по чл. 54, б. „б“ от КМЧПП, а второто - със „спазването на процесуалните процедури относно правото на защита“ по чл. 54, б. „г“ от КМЧПП. Тези две условия могат да бъдат разгледани от съда само по възражение на съответната страна. Предварителните условия по чл. 50 от КМЧПП и условията по чл. 54, б. „б“ от КМЧПП относно изключителната компетентност и чл. 54, б. „в“ от КМЧПП относно обществения ред са условия, които се разглеждат служебно от съда.

1. Решението да има характер на съдебно решение

В чл. 50 от КМЧПП се посочва, че „изпълнението в Турция на съдебни решения, постановени от чуждестранни съдилища по граждански дела и приключени в съответствие със законите на тази държава, подлежи на издаване на решение за изпълнение от компетентния турски съд“.

Дали дадено чуждестранно съдебно решение се квалифицира като „съдебно решение“, се определя в съответствие със законодателството на държавата, в която е постановено решението. Въпреки това решението на религиозна организация или на публично жури също може да бъде признато за съдебно решение в държавата, в която е постановено решението.

В този случай, за да бъде признато и изпълнено чуждестранно съдебно решение, се твърди, че това решение трябва да бъде „съдебно решение“ в квалификацията както на правото на държавата, в която е постановено решението, така и на турското право³. От гледна точка на турското право, за да се счита дадено съдебно решение за съдебно решение е достатъчно то да е постановено от независим съдебен орган.

Понятието „чуждестранно съдебно решение“ се използва в разпоредбите относно признаването и изпълнението (чл. 50, ал. 1 и чл. 58, ал. 1 от КМЧПП). Съгласно тази

¹ В доктрината условията, посочени в чл. 50 се разглеждат като предпоставки. **Джемал Шанли, Емре Есен, Инджи Атаман-Фиганмеше**, Международно Частно Право, 7-мо издание, изд. Ведат, Истанбул 2019, с. 480; **Рона Айбай, Есра Дардаган**, Сблъсък на закони на международно ниво (Conflict of Laws), 2-ро издание, Истанбул издателство Университет Билги, Истанбул 2008, с. 296; **Нурай Екши**, Признаване и изпълнение на решения на чуждестранни съдилища, издателство Бета, Истанбул 2013, с. 109, (Признаване и изпълнение).

² **Енгин Номер**, Частно право на държавите, 22-ро издание, издателство Бета, Истанбул, 2017, с. 175, (МПП); **Айсел Челикел, Бахадър Б. Ердем**, Международно частно право, 15-то издание, издателство Бета, Истанбул 2017, с. 622; **Джемал Шанль**, Изготвяне на международни търговски договори и разрешаване на спорове, 6-то издание, изд. Бета Басъм, Истанбул, 2016, с. 199.

³ **Номер**, с. 393.

разпоредба съдебните решения, които могат да подлежат на признаване в Турция са „съдебни решения, постановени от съд на чужда държава“⁴.

Решенията⁵, постановени от административни органи, различни от съдебните органи (съдилища) на чужда държава, както и документите, издадени от органи на чужда държава не могат да бъдат признати по силата на КМЧПП.

За да бъде признато чуждестранно съдебно решение в Турция трябва да бъде постановено от съдебен орган и да има характер на „съдебно решение“ (чл. 58, ал. 1 от КМЧПП). Съгласно турското законодателство чуждестранни съдебни решения, които не са постановени от съдебен орган и не представляват „съдебно решение“, не могат да бъдат признати по процедурата за „признаване“⁶.

По отношение на решенията за настояничеството/ попечителството на детето от особено значение е условието решението да е издадено от чуждестранен съд. Например в Швейцария установяването и определянето на компетентните органи на органите по настояничество и попечителство е предоставено на кантоните, а в някои кантони службите по настояничество и попечителство са определени като административни органи⁷. В Германия и Австрия компетентните служби на органите по настояничество и попечителство се намират в рамките на съдебната система⁸. В България вземането на решения относно НПД е поверено на административен орган, а именно на кмета⁹.

2. Решението на чуждестранния съд да се отнася до граждански дела

На първо място е важно да се определи според правото на коя държава ще се квалифицира понятието „граждански иск“, защото според някои държави този въпрос е частноправен, а според турския правен ред е правоотношение, подлежащо на публичноправна уредба, или обратното¹⁰. В доктрината преобладава мнението, че съдебното решение следва да се квалифицира според държавата, в която е направено искането за изпълнение, т.е. според турското право¹¹.

Съгласно това изискване не е необходимо чуждестранното съдебно решение да е постановено от граждански съд, достатъчно е решението да е постановено за разрешаване на спор, произтичащ от частноправни отношения¹². Няма значение дали страните са частноправни лица или публични институции. Достатъчно е спорът да произтича от частноправни отношения.

⁴ В турското законодателство е посочено, че решение постановено от орган, който не е съд, се счита за нищожно. Например, решението на съдебен изпълнител, нотариус или административен орган никога не е съдебно решение. (Хакан Пекджанътес, Огуз Аталай, Мухаммет Йозекес, Гражданско процесуално право, издателство Йеткин, 5-то издание, Анкара 2017, с. 564).

⁵ Номер, с. 478.

⁶ Номер, с. 504 и сл.; Челикел, Ердем, с. 586 и сл.

⁷ Баки Куру, Извънсъдебни решения, Анкара 1961, с. 80, (Извънсъдебни решения).

⁸ Куру, Извънсъдебни решения, с. 80-81.

⁹ Лиляна Ненова, Семейно право, издателство Софи-Р, София 2010, с. 452.

¹⁰ Муса Айгюл, Някои проблеми на процесуалното право при признаването и изпълнението на чуждестранни съдебни решения (оценка на решение на Общото събрание на Касационния съд) СМЧП, Т. 31, Г. 2, Т. 2011, с. 135-159, с. 113.

¹¹ Емре Есен, Изпълнение на съдебни решения, постановени по германското право, в рамките на опростената съдебна процедура с уведомяване (Mahnverfahren) в турското право СМЧП, Т. 27, Г. 1-2, Т. 2007, с. 52; Тирякиоглу, Признаване и изпълнение, с. 34-35.

¹² Екши, Признаване и изпълнение, с. 122-123.

В чл. 50, ал. 1 от КМЧПП се предвижда, че признаването и изпълнението на „решения, постановени от чуждестранни съдилища по граждански дела“, може да бъде предмет на признаване и изпълнение като квалификация, която решението трябва да носи. Налице е пълно съгласие, че това се отнася за всички съдебни решения, постановени от чуждестранни съдилища за решаване на спорове, произтичащи от частноправни отношения, по същество¹³.

Съгласно ясната формулировка на чл. 50, ал. 1 КМЧПП съдебните решения, постановени по публичноправни дела, по правило не могат да бъдат признавани в Турция. Решенията, постановени по наказателни, административни и данъчни дела, по правило не могат да бъдат признавани и изпълнявани в Турция, тъй като са свързани с публичното право и имат чисто граждански характер¹⁴. Въпреки че чл. 50, ал. 1 от КМЧПП се отнася за граждански дела, в последния параграф на същия член се приема да се признават и изпълняват „разпоредбите, свързани с личните права“ в наказателни решения, постановени от чуждестранни съдилища, „само в тази част“¹⁵. Съгласно чл. 50, ал. 2 от КМЧПП не е необходимо чуждестранното решение да е постановено от граждански съдилища; достатъчно е дори да е постановено от наказателни, административни и др. съдилища¹⁶.

3. Решението да е окончателно

Другата предпоставка за признаване и изпълнение, която е уредена в чл. 50 от КМЧПП е съдебното решение да е приключило в съответствие със законите на държавата, в която е постановено.

Условията за признаване и изпълнение на решения на чуждестранни съдилища са решението да е станало окончателно, средствата за правна защита срещу чуждестранното решение да са изчерпани. С други думи, възможността за отмяна или изменение на съдебното решение трябва да е прекратено. Окончателното решение, за което става дума тук, е формалното финализиране на съдебното решение¹⁷.

В чл. 50, озаглавен „Решение за изпълнение“, който е първият член от раздел II „Изпълнение и признаване на чуждестранни съдебни и арбитражни решения“ на КМЧПП посочва кои „решения“ подлежат на изпълнение. Съгласно този член изпълнението в Турция на съдебни решения, постановени от чуждестранни съдилища по граждански дела и финализирани в съответствие със законите на тази държава, зависи от издаването на решение за изпълнение от турски съд.

¹³ Челикел, Ердем, с. 586.

¹⁴ Ата Сакмар, Последници от чуждестранни съдебни решения в Турция, Истанбул Университетски факултет по право, Истанбул, 1982, с. 20-21, (Чуждестранни актове); Челикел, Ердем, с. 586.

¹⁵ Номер, с. 148; Челикел, Ердем, с. 586. Същата разпоредба се съдържа както в чл. 34 от Кодекс № 2675 за международното частно право и процесуалното право, така и в чл. 545 и следващите от ГПК, който е отменен със Кодекс № 2675 за международното частно право и процесуалното право (чл. 46). Ъшъл Йозбакан, Признаване и изпълнение на решения на чуждестранни съдилища съгласно турското право, изд. Казанджъ Хукук, Анкара, 1987, с. 144.

¹⁶ Челикел, Ердем, с. 586; Сакмар, Чуждестранни актове, с. 20; Айбай, Дардаган, с. 297.

¹⁷ Челикел, Ердем, с. 588-590; Сакмар, Чуждестранни актове, с. 58; Фериха Билге Динч, Признаване и изпълнение на решения за издръжка (дисертация), Анкара 1985, с. 40; Antonin I Pribetic, „Strangers in a Strange Land” – Transnational Litigation, Foreign Judgment Recognition, and Enforcement in Ontario, J. Transnational Law & Policy, 2004, Vol. 13:2, с. 31.

Чл. 50 от КМЧПП се отнася до „съдебни актове, които са приключили в съответствие със законите на държавата, в която са постановени“. В това отношение, съгласно турското законодателство, чуждестранно съдебно решение може да бъде признато само ако е окончателно постановено в съответствие със законите на държавата, в която е постановено¹⁸. Не може да бъде признато чуждестранно съдебно решение, което не е финализирано в съответствие със законите на държавата, в която е издадено. Въпреки че чуждестранното съдебно решение не е финализирано, няма значение неговата изпълнимост съгласно законодателството на държавата, в която е постановено, т.е. въпреки изпълнимостта, решението не може да бъде изпълнено в Турция, тъй като не е финализирано¹⁹.

В. Основни условия за изпълнение

За да бъдат признати или изпълнени решенията на чуждестранни съдилища те трябва да отговарят на условията за изпълнение, посочени в чл. 54 от КМЧПП. В доктрината условията, регламентирани в чл. 54 се считат за съществени условия.

За да могат турските съдилища да постановяват решение за изпълнение на чуждестранно съдебно решение следва: а) *между държавата, в която е постановено съдебното решение, и Турция да съществува договорна, фактическа или правна реципрочност по отношение на взаимното признаване и изпълнение на съдебни решения;* б) *съдебното решение е постановено по дело, което не попада в изключителната компетентност на турските съдилища или при условие че ответникът възрази, съдебният акт не е постановен от съд на държава, която признава неговата компетентност, въпреки че няма реална връзка с предмета на делото или страните;* в) *съдебното решение не противоречи явно на турския обществен ред и г) правото на защита на ответника е спазено.* В заключение може да се каже, че се изисква наличието на четири отделни условия за изпълнение на чуждестранно съдебно решение относно НПД в Турция.

1. Взаимност

За да може чуждестранно съдебно решение, касаещо настойничество/ попечителство да бъде изпълнено в Турция, трябва да има споразумение между държавата, в която е постановено решението и Турция относно изпълнението на съдебни решения или във въпросната държава да съществува законова разпоредба или фактическа практика, позволяваща изпълнението на турски съдебни решения.

Условието за взаимност може да се осъществи по три начина: международно споразумение²⁰, правна разпоредба на чуждата държава и фактическо изпълнение. Въпросната взаимност може да бъде *договорна, правна или фактическа*²¹.

¹⁸ **Куру**, с. 5771; **Йозбакан**, с. 150; **Билгин Тириякиоглу**, Конвенция за компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата (Хагската Конвенция от 1996), Истанбул, 1999, с. 38; **Челикел, Ердем**, с. 588.

¹⁹ **Номер**, с. 148. За същото мнение вж. **Челикел, Ердем**, с. 635.

²⁰ Турция е сключила двустранни споразумения с 25 държави относно взаимното признаване и изпълнение на чуждестранни съдебни решения и е станала страна по някои многостранни конвенции в тази област. Турция, Италия (ДВ. бр. 1133 от 03.03.1929), Германия (ДВ. бр. 1511 от 04.06.1930), Румъния (ДВ. бр. 14190 от 17.05.1972), Тунис (ДВ. бр. 18512 от 11.09.1984), Трънската народна република (ДВ. бр. 20079 от 13.01.1989), Полша (ДВ. бр. 20583 от 23.07.1990), Алжир (ДВ. бр. 20985 от 08.09.1991), Австрия (ДВ. бр. 21000 от 23. 09.1991), Ирак

Под договорна взаимност се разбира наличието на международна конвенция за взаимно изпълнение на съдебни решения между държавата, в която е постановено решението, подлежащо на изпълнение и Р Турция. Съществуват многостранни конвенции, съдържащи специални разпоредби относно изпълнението на чуждестранни съдебни решения, произтичащи от спорове за настояйничество и попечителство на деца в Турция, които са предмет на нашето проучване.

Правната взаимност е отсъствието на пречка в правния мир на чуждата държава, в която е постановено съдебното решение, което трябва да бъде изпълнено в Турция, по отношение на вида и правното естество²² на подлежащото на изпълнение съдебно решение, за изпълнението на съдебни решения, постановени в Турция. Ако решение на турски съд, което има същия вид и правно естество като решението, чието изпълнение се иска в турските съдилища, може да бъде изпълнено в съда на държавата, в която е постановено въпросното чуждестранно решение, ще се счита, че е осъществена правна реципрочност.

2. Решението е постановено по дело, което не попада в изключителната компетентност на турските съдилища

Както отмененият КМЧПП №2675 (чл. 38/в), така и КМЧПП №5718 (чл. 54/б, изр. 1) предвиждат, че „решението трябва да е постановено по дело, което не попада в изключителната компетентност на турските съдилища“ като едно от условията за изпълнение. Освен това КМЧПП №5718 въвежда и допълнително условие, според което „при условие че ответникът възрази съдебният акт не е постановен от съд на държава, която признава неговата компетентност, въпреки че няма отношение с предмета на делото или реална връзка със страните“ (чл. 54/б, изр. 2). Това ново условие за изпълнение, което е добавено с второто изречение на чл. 54/б от КМЧПП се определя в международното процесуално право като чуждестранен съд, който не е в състояние на „прекомерна компетентност“²³.

Както в доктрината, така и в практиката се появиха различни мнения относно това дали компетентността на турските съдилища следва да се приеме като правило за изключителна компетентност при признаването на чуждестранни решения за настояйничество/ попечителство. В доктрината се твърди, че всички въпроси, свързани с *управлението на настояйничеството/ попечителството* са от компетентността на турските органи и турските съдилища и следователно назначаването на настойник/ попечител на дете/ лице под запрещение въз основа на решение, признато от турските съдилища, попада в изключителната компетентност на турските съдилища²⁴.

(ДВ. бр. 21303 от 02.08.1992), Азербайджан (ДВ. бр. 26679 от 25.08.1993), Китайска народна република (ДВ. бр. 22109 от 12.11.1994), Грузия (ДВ. бр. 23090 от 24.08.1997), Албания (ДВ. бр. 23165 от 09.11.1997), Казахстан (ДВ. бр. 23168 от 12.11.1997), Македония (ДВ. бр. 24049 от 14.05.2000), Египет (ДВ. бр. 24056 от 22.05.2000), Хърватия (ДВ. бр. 24058 от 24.05.2000), Молдова (ДВ. бр. 24062 от 28.05.2000), Кувейт (ДВ. бр. 24064 от 30.05.2000), Узбекистан (ДВ. бр. 23163 от 07.11.1997), Таджикистан (ДВ. бр. 24064 от 30.05.2000), Украйна (ДВ. бр. 25324 от 22.12.2003), Литва (ДВ. бр. 25439 от 20.04.2004), Монголия (ДВ. бр. 25452 от 04.05.2004), Словакия (ДВ. бр. 26723 от 07.12.2007), Босна и Херцеговина (ДВ. бр. 26749 от 07.01.2008)⁸¹.

²¹ Йюзюм Демиркол, Взаимност при изпълнението на решения на чуждестранни съдилища, 1-во издание, Истанбул 2017, с. 19.

²² Челикел, Ердем, с. 636.

²³ Челикел, Ердем, с. 599.

²⁴ Номер, с. 538.

При анализ на тези решения и на критиките в доктрината, касаещи тези решения се установява следното: В решението си от 6.12.2005 г. Втори граждански състав на Върховния касационен съд постановява, че в случай че турски гражданин е назначен за настойник/ попечител в чужда държава, решението има действие и последици само в държавата, в която е постановено, и че не е възможно признаването или изпълнението на решението в Турция. С това решение²⁵ Върховния касационен съд отхвърля искането за признаване или изпълнение на основание, че настойничеството/ попечителството е въпрос на обществен ред, че става въпрос за констативно решение и че чуждестранният съд, който издава такова решение, не е орган по настойничество/ попечителство.

В решение № 326 от 8.7.2009 г. по дело № 2-280 Върховният касационен съд²⁶, като основание за отхвърляне на искането за признаване и изпълнение на решението на чуждестранния съд за назначаване на настойник/ попечител се позовава на изключителната компетентност на турските съдилища по дела за настойничество/ попечителство²⁷.

С признаването на съдебното решение лицето ще бъде поставено под настойничество/ попечителство, както в случай на съдебно решение, постановено от турски съд, но органът по настойничеството/ попечителство ще бъде гражданският мирен съд, а съдът по надзора ще бъде първоинстанционният граждански съд²⁸. Според това становище, ако настойникът/ попечител назначен от чуждестранен съд, бъде назначен отново от органа по настойничество/ попечителство след признаването на съдебното решение, той/тя ще може да упражнява своите настойнически/ попечителски правомощия, произтичащи от турското право в Турция²⁹.

От 2013 г. насам Върховният касационен съд разграничава *управлението на настойничество/попечителство* и *назначаването на настойник/ попечител* при признаването на решения за настойничество/ попечителство и запрещение. Върховният касационен съд постанови, че решенията, свързани с управлението на настойничеството/ попечителството са административни по своя характер и не могат да бъдат признати, тъй като не са съдебни и нямат качеството на съдебен акт, докато признаването и изпълнението на чуждестранни съдебни решения, включително назначаването на настойник/ попечител е възможно по въпроси, различни от управлението на настойничеството/ попечителството. В турската доктрина има автори, които споделят мнението на Върховния касационен съд. Освен това, въпреки че като цяло са съгласни с мнението на Върховния касационен съд е налице мнение против становището, че решенията, свързани с управлението на настойничеството/ попечителството имат административен характер³⁰.

В решение № 2013/483 от 17.1.2013 г. по дело 2012/12365 18-и граждански състав на Върховния касационен съд разглежда решението относно отхвърлянето на искане-

²⁵ Решение № 2005/17022 от 6.12.2005 по дело № 2005/14443, За резюме на решението Вж. **Ахмет Джемал Рухи**, Право в областта на международното частно право и процесуалното право (Мотивирано - кратко обяснена съдебна практика), 4 - то издание, Анкара, 2014, с. 111-112.

²⁶ Решение № 2009/326 от 08.07.2009 на Гражданското общо събрание на Върховния касационен съд по дело № 2009/2-280, (www.kazanci.com, достъп 21.10.2018).

²⁷ **Айгюл**, Признаване на решенията за настойничество и попечителство, с.142.

²⁸ **Айгюл**, Признаване на решенията за настойничество и попечителство, с. 155.

²⁹ **Айгюл**, Признаване на решенията за настойничество и попечителство, с. 155.

³⁰ **Екши**, Международна компетентност на турските съдилища, 2-ро издание, издателство Бета 2000, с. 233-234.

то за признаване на чуждестранно решение за назначаване на настойник/ попечител. В решението се посочва, че се прави двойно разграничение по отношение на приложимото право към настойничеството/ попечителството и че националното право на засегнатото лице се прилага за решението за ограничаване или за отмяната на решението за ограничаване, докато турското право се прилага по отношение на личността, грижите, здравето, образованието, представителството, управлението на имуществото, задълженията, правомощията и отговорностите на настойника/ попечителя, органа по настойничество и надзор, което може да се изрази като управление на настойничеството/ попечителството³¹.

Друг въпрос по отношение на компетентността на чуждестранния съд, който следва да се разгледа е „прекомерната компетентност“, която е пречка за изпълнението съгласно чл. 54, ал. 1, б. „б“, второ изречение от КМЧПП. Прекомерната компетентност се определя като компетентност на чуждестранния съд, която е извън общоприетите правила за компетентност на международното процесуално право и която не може да бъде приета. В 54, ал. 1, б. „б“ КМЧПП от за прекомерна компетентност се счита ситуацията, при която „съдебното решение няма реална връзка с предмета на делото или със страните“. За разлика от общото правило, тази пречка за изпълнение ще бъде разгледана от съда по изпълнението само по възражение на ответника³².

3. Решението не представлява явно нарушение на турския обществен ред

Друго условие за изпълнение на решение на чуждестранен съд относно НПД е решението да не съдържа разпоредба, която да изисква намеса на органите на обществения ред. В чл. 54, б. „в“ от КМЧПП това условие е изразено като „*съдебното решение не е в явно противоречие с обществения ред*“.

Както може да се види, условието, което се изисква да бъде изпълнено тук, не е просто противоречие с обществения ред, а явно противоречие с обществения ред. Общественият ред има по-слаби правомощия за намеса при признаване и изпълнение в сравнение с прилагането на чуждо право. От друга страна, за разлика от обществения ред, който възпрепятства прилагането на чуждото право, въпросната намеса на обществения ред тук не възпрепятства прилагането на чуждата норма; тя възпрепятства изпълнението на решението на чуждестранния съд в Турция³³.

Общественият ред е понятие, което варира в зависимост от времето и мястото. За признаването и изпълнението на чуждестранно съдебно решение е важно отсъствието на явно нарушение на обществения ред към момента, в който съдията от турския съд взема решение за признаване и изпълнение³⁴. В този случай е възможно съдебно решение, което е в противоречие с обществения ред към момента на постановяване на решението, да не бъде признато за противоречащо на обществения ред към момента на признаване и изпълнение поради причини като промени в закона или във вътрешното право.

Най-често срещаната пречка пред изпълнението на чуждестранни съдебни решения относно НПД е нарушаването на обществения ред. Тъй като НПД е свързано преди всичко с интересите на детето е възможно често да се срещаме с намеса на тур-

³¹ Демир Гьокяйла, Настойничество и попечителство, с. 417-418.

³² Екши, Признаване и изпълнение, с. 277.

³³ Айбай, Дардаган, с. 304.

³⁴ Тирякиоглу, Признаване и изпълнение, с. 48; Шанлъ, Есен, Атаман-Фиганмеше, с. 546.

ския обществен ред³⁵. Дали решението на чуждестранен съд относно НПД противоречи на турския обществен ред или не, е въпрос, който трябва да се вземе предвид от съдията *ex officio* и да се прецени според характеристиките на случая във всеки конкретен случай.

4. В случай, че няма нарушение на правата на защита

Ако лицето, срещу което се иска изпълнение, не е било надлежно призовано в съда, който е постановил решението, или не е било представлявано в него, или решението е било постановено задочно или в негово отсъствие в нарушение на законите на тази държава, може да се говори за нарушение на правото на защита (чл. 54, ал. 1, б. „г“ от КМЧПП). Нарушаването на посочените процесуални правила само по себе си е основание за отказ на изпълнение. За да представляват тези процесуални нарушения пречка за изпълнението, не е необходимо правото на защита на ответника действително да е било нарушено.

Тук въпросът за уведомяването е важен, за да може лицето, срещу което се иска признаване или изпълнение да бъде надлежно призовано в съда, постановил решението. В това отношение въпросното уведомяване е уведомяването, което трябва да се направи на ответника в чуждестранния съд, където се провежда основното производство. Тъй като въпросът за уведомяването е процесуален въпрос, а по международните процесуални въпроси е приет общият принцип за прилагане на *lex fori*, т.е. правото на съда, по въпроса за уведомяването ще се вземе предвид *lex fori*, т.е. правото на съда, който разглежда главното дело³⁶. Следователно дали уведомяването е надлежно или не, се определя в съответствие с процесуалното право на държавата, в която е постановено решението, както и международните конвенции, по които тази държава е страна.

Ако обаче лицето, което трябва да бъде призовано, пребивава в друга държава, призовката е валидна само ако е издадена от компетентните органи на тази държава и в съответствие със законите на държавата, в която трябва да бъде връчена призовката.

Неспазването на тези правила ще доведе до отхвърляне на молбата за признаване или изпълнение. Например, Турция е проявила резерва по отношение на чл. 10 (а) от Хагската конвенция от 15 ноември 1965 г. за връчване в чужбина на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела. Съгласно тази резерва нито един орган на договаряща се държава не може да връчи призовката на адресата в Турция директно по пощата. В случай че уведомлението е изпратено на адресата в Турция по пощата, това уведомление е направено в нарушение на разпоредбите на Конвенцията и тъй като нарушава правото на Турция на юрисдикция, се счита, че не е направено по смисъла на турското право и е нищожно³⁷. На етапите на признаване и изпълнение на решението на чуждестранния съд в Турция в бъдеще то се счита за пречка за признаване и изпълнение.

По същия начин, в случаите, когато Турция няма двустранна или многостранна международна конвенция с държавата, до която трябва да бъде изпратено уведомлението, всички уведомления, които са изпратени в противовес със разпоредбите на чл. 26 от Закона за уведомяването³⁸, който урежда процедурата за уведомяване от чужда държава на лица в Турция, разпоредбите на двустранните конвенции за правна

³⁵ Акънджъ, Демир Гьокяйла, с. 164.

³⁶ Пелин Гювен, Признаване-изпълнение, изд. Йеткин, Анкара, 2013, с. 232.

³⁷ Челикел, Ердем, с. 534.

³⁸ За Закона за уведомленията и международно уведомяване Вж. Челикел, Ердем, с. 524-540.

помощ или консулски конвенции, по които Турция е страна³⁹ и които съдържат разпоредби относно уведомяването, разпоредбата на Виенската конвенция за консулските отношения от 1961 г.⁴⁰, която позволява на консулите да връчват уведомления в държавата, в която се намират, както и многостранните конвенции, по които Турция е страна, Хагската конвенция за гражданското производство от 1954 г. (чл. 1-7)⁴¹ и разпоредбите относно уведомяването в Конвенцията за връчване в чужбина на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела от 1965 г. се считат за нередовни и нищожни.

На етапите на признаване и изпълнение на решението на чуждестранен съд в Турция признаването се счита за пречка за изпълнението. Ако на етапа на признаване и изпълнение ответникът в Турция твърди като възражение, че е бил уведомен в нарушение на горепосочените разпоредби относно уведомяването, съдията е длъжен служебно да провери дали международното уведомяване е в съответствие със законите на мястото, където е извършено.

Г. Компетентен съд по дело за признаване и изпълнение на решение за НЦД

Преобладаващото мнение в практиката и доктрината е, че компетентният съд за признаване се определя в съответствие с чл. 51 от КМЧПП⁴². Съответно компетентният съд за признаване и изпълнение на чуждестранни съдебни решения е *първоинстанционният съд* (чл. 51, ал. 1 от КМЧПП). Ако обаче чуждестранното съдебно решение, чието признаване и изпълнение се иска, е свързано със семейното право, компетентният съд е *семейният съд*⁴³.

Компетентният съд е съдът по местоживее на лицето, срещу което се иска изпълнение в Турция, или ако няма местоживее или местопребиваване в Турция, съдилищата в Анкара, Истанбул или Измир (чл. 51, ал. 2 от КМЧПП).

Искане за признаване може да се направи и при гледано към момента съдебно дело⁴⁴. В доктрината се посочва, че ако признаването по самостоятелен иск, компетентният съд следва да се определи в съответствие с чл. 51, ал. 2 от КМЧПП. Ако признаването се иска по време на гледан съдебен процес в Турция, съдът, който разглежда главния иск, следва да се счита за компетентен и за искането за признаване⁴⁵.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Айсел Челикел, Бахадър Б. Ердем, Международно частно право, 15-то издание, издателство Бета, Истанбул 2017
Ахмет Джемал Рухи, Закона за уведомленията, Анкара, 2004
Ахмет Джемал Рухи, Право в областта на международното частно право и процесуалното право (Мотивирано – кратко обяснена съдебна практика), 4-то издание, Анкара, 2014

³⁹ Ахмет Джемал Рухи, Закона за уведомленията, Анкара, 2004, с. 174 и сл.; Челикел, Ердем, с. 472-473.

⁴⁰ ДВ. бр. 15369 от 27.9.1975.

⁴¹ ДВ. бр. 14194 от 23.5.1972.

⁴² Номер, с. 505; Шанлъ, Есен, Атаман-Фиганмеше, с. 569; Екши, Международна компетентност, с. 37.

⁴³ Номер, с. 505; Челикел, Ердем, с. 661.)

⁴⁴ Екши, Признаване и изпълнение, с. 7.

⁴⁵ Екши, Признаване и изпълнение, с. 49.

- Баки Куру, Извънсъдебни решения, Анкара 1961
- Билгин Тирякиоглу, Конвенция за компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата (Хагската Конвенция от 1996), Истанбул, 1999
- Джемал Шанлъ, Изготвяне на международни търговски договори и разрешаване на спорове, 6-то издание, изд. Бета Басъм, Истанбул, 2016
- Джемал Шанли, Емре Есен, Инджи Атаман-Фиганмеше, Международно Частно Право, 7-мо издание, изд. Ведат, Истанбул 2019
- Емре Есен, Изпълнение на съдебни решения, постановени по германското право, в рамките на опростената съдебна процедура с уведомяване (Mahnverfahren) в турското право СМЧП, Т. 27, Г. 1-2, Т. 2007
- Енгин Номер, Частно право на държавите, 22-ро издание, издателство Бета, Истанбул, 2017
- Йозюм Демиркол, Взаимност при изпълнението на решения на чуждестранни съдилища, 1-во издание, Истанбул 2017
- Лиляна Ненова, Семейно право, издателство Софи-Р, София 2010
- Муса Айгюл, Някои проблеми на процесуалното право при признаването и изпълнението на чуждестранни съдебни решения (оценка на решение на Общото събрание на Касационния съд) СМЧП, Т. 31, Г. 2, Т. 2011
- Нурай Екши, Международна компетентност на турските съдилища, 2-ро издание, издателство Бета 2000
- Нурай Екши, Признаване и изпълнение на решения на чуждестранни съдилища, издателство Бета, Истанбул 2013
- Пелин Гювен, Признаване-изпълнение, изд. Йеткин, Анкара, 2013
- Рона Айбай, Есра Дардаган, Сблъсък на закони на международно ниво (Conflict of Laws), 2-ро издание, Истанбул издателство Университет Билги, Истанбул 2008
- Хакан Пекджанътес, Огуз Аталай, Мухаммет Йозекес, Гражданско процесуално право, издателство Йеткин, 5-то издание, Анкара 2017
- Фериха Билге Динч, Признаване и изпълнение на решения за издръжка (дисертация), Анкара 1985
- Ъшъл Йозбакан, Признаване и изпълнение на решения на чуждестранни съдилища съгласно турското право, изд. Казанджъ Хукук, Анкара, 1987
- Зарева, Д. Понятието за определението като един от съдебните актове, постановявани от първоинстанционния съд в исковото производство по граждански дела, Юридически сборник, том XXIV, 2017 г., с. 297-309, БСУ, 2017.
- Зарева, Д. Събирането на доказателства пред въззивната и касационната инстанция в производството по обжалване на определения, постановени по реда на ГПК, „Актуални проблеми на частното право“ – катедра Гражданскоправни науки при ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, 2015.